

А47

3179p

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

АЛЕКСЕЄВА ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

УДК 81'373.23:(811.111+811.161.2)

ЛІНГВІСТИЧНА ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНИЙ СТАН
АНТРОПОНІМІВ США Й УКРАЇНИ

10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

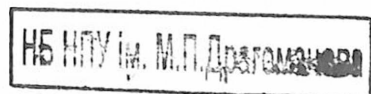
НБ НПУ

100068843

Київ – 2011

7813

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі германського та порівняльного мовознавства Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Денисова Світлана Павлівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
завідувач кафедри зіставного мовознавства
і теорії та практики перекладу

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Калінкін Валерій Михайлович,
Донецький національний медичний університет,
завідувач кафедри російської та української мов

кандидат філологічних наук, доцент
Павлюк Наталія Веніамінівна,
Донецький національний університет,
доцент кафедри теорії і практики перекладу

Захист відбудеться "12" квітня 2011 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.15 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий "11" березня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. С. Толчєєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертація присвячена вивченню лінгвогенезу і сучасного стану антропонімікону США й України. У роботі обґрунтовано семантичний принцип дослідження номінативної природи власних імен в ономастичній системі; розроблено методикку зіставлення антропонімів США й України в діахронії і синхронії; проаналізовано дохристиянський, християнський і постхристиянський світовий антропонімікон в історико-культурологічному плані; виявлено спільні й відмінні особливості сучасних національних антропоніміконів США й України; зіставлено антропоніми як маркери літературно-художнього, компоненти фразеологічного і формомоделі комп'ютерного дискурсу.

Сучасна ономастика як самодостатня сфера лінгвістичних досліджень складається з таких напрямів: *теоретична ономастика*, що вивчає загальні закономірності розвитку ономастичних систем (М. Блох, А. Івченко, М. Рут, М. Толстой, J. Carroll, A. Gardiner, E. Grodziński); *описова ономастика* – становить фундамент ономастичних праць і пропонує лінгвістичну інтерпретацію матеріалу (Т. Олійник та ін.); *прикладна ономастика*, пов'язана з характеристиками функцій імен у живому мовленні й проблемами найменувань і перейменувань (Н. Грабовська, Д. Ермолович, D. L. F. Nilsen); *поетична ономастика* – спрямована на аналіз онімів у художніх творах різних жанрів (В. Калінін, С. Співак); *історична ономастика* – розкриває причини виникнення імен та їхнє походження (Л. Гнаповська); *когнітивна ономастика* (І. Башмакова, О. Карпенко) витлумачує власні назви як структури представлення знань людини, *фразеологічна ономастика* (М. Ананьїна, О. Березович, А. Кравчук, В. Мокієнко, А. Р. Piccini); *етнічна ономастика* – простежує еволюцію етнізмів, зумовлюючи їхню диференціацію на топоніми, гідроніми, теоніми, міфоніми тощо (О. Грищенко, Т. Юрчук). Особливе місце у класифікації останніх посідають *антропоніми* як найчисельніша група ономастичної лексики різних мов, багатства якої і до сьогодні залишаються освоєними не повною мірою, зокрема в аспекті історичного, соціального, етнокультурного і власне семантичного потенціалу. Якщо етнокультурна інтерпретація різних семантичних явищ у сфері загальної лексики вже стала традиційною практикою лінгвокультурологічних досліджень, то генетична основа соціокультурної семантики власного імені не тільки не вивчена, а й навіть недооцінена (О. Березович), і перш за все, в ономастичних системах різних мов.

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена її спрямуванням на вивчення процесів глобалізації світу, відображених безпосередньо в мові та її системах, однією з яких є антропонімічна як синтез історичної, соціальної, культурної інформації про природу і значення власних імен. Поєднання порівняльно-історичного й зіставно-типологічного підходів до аналізу антропонімів неблизкоспоріднених мов є необхідним для виявлення спільних закономірностей і відмінностей у походженні власних імен, семантиці, а також у функціях, які вони виконують в американському й українському соціумах на сучасному етапі розвитку цих суспільств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за напрямом “Дослідження проблем гуманітарних наук”. Дисертаційна робота є складовою наукової теми кафедри германського та порівняльного мовознавства Інституту іноземної філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова “Зіставна семантика та проблеми міжкультурної комунікації” (тему дисертації затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, протокол № 6 від 01 лютого 2007 р., перезатверджено, протокол № 4 від 25 листопада 2010 р.).

Метою дисертації є виявлення закономірностей і відмінностей у генеалогічній основі та сучасному стані антропонімічних систем США й України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- уточнити семантичний стус антропонімів у сучасній ономастиці;
- розробити методикку зіставлення антропонімів США й України в діяхронії і синхронії;
- визначити хронологію розвитку і становлення світового антропонімікону;
- проаналізувати генеалогічну основу антропонімікону США й України в соціокультурологічному й етнолінгвістичному аспектах;
- встановити спільні закономірності й відмінності сучасного антропонімікону США й України;
- виявити роль літературно-художніх, фразеологічних і комп'ютерних антропонімів у розвитку сучасного антропонімікону США й України.

Об'єктом дослідження є сучасний антропонімікон США й України.

Предметом – генетичні, лінгвокультурні й дискурсивні характеристики американських і українських антропонімів.

Джерельною базою дисертації є: The Compact Edition of the Oxford English Dictionary : Complete Text Reproduced Micrographically (J. B. Sykes), словник-довідник “Власні імена людей” (Л. Срипник, Н. Дзятківська); Англо-український фразеологічний словник (К. Баранцев); Інтернет-ресурси: Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн (В. Бусел), Online Etymology Dictionary (електронний ресурс), статистичні дані соціальної служби безпеки США (Social Security Administration), матеріали державного комітету статистики України, матеріали прес-служби Міністерства Юстиції України, матеріали сайту історії та етимології імені: Behind the name, матеріали сайту “Імена” головного управління статистики у Львівській області; науково-фантастичні твори американських (R. Zelazny “Salesman Tale”, “The Graveyard Heart”, “The Afternoon blood”, R. Bradbury “The Martian Chronicles”, “Dandelion Wine”, “Perchance to Dream”, “The Rocket”, “Fahrenheit 451”, “Dandelion Wine”, Cl. D. Simak “All flesh is grass”, D. Adams “Life, the Universe and Everything”) та українських (В. Бережний “Юнак з моря”, “Тасмична статуя”, “Подарунок телепата”, “Модель слави”, “Космічний Гольфстрім”, “Експедиція в природу”, Г. Л. Олді “Де батько твій, Адаме?”) письменників другої половини ХХ – поч. ХХІ ст.

Фактичний матеріал дисертації становлять антропоніми США, відібрані зі збірника “The everything baby names book: everything you need to know to pick the perfect name for you baby” (L. Shaw) – 860 од.; антропоніми України, зафіксовані у словнику-довіднику “Власні імена людей” (Л. Срипник, Н. Дзятківська) – 860 од.; 1000 антропонімів з науково-фантастичних творів американських і українських письменників (по 500 од.); 400 фразеологізмів з антропонімним компонентом англійської та української мов (по 200 од.); номінативні ідентифікації учасників комп’ютерного дискурсу (нік, або мережеве ім’я) – 467 од. з американських сайтів і 464 од. – з українських.

Методи дослідження. За допомогою *зіставно-типологічного методу* здійснено інвентаризацію особових імен відповідно до антропонімічних формул англо-американської й української лінгвокультур; на основі *методики аналізу словникових дефініцій* (етимологічних та історико-культурних джерел походження антропонімів як соціальних знаків) виявлено хронологію розвитку світового антропонімікону загалом і національних зокрема; із залученням *прийомів внутрішньої і зовнішньої реконструкції* зіставлено внутрішню форму особових імен американського й українського антропонімікону; *методика компонентного аналізу* сприяла визначенню особливостей антропонімів як згорнутих національно-культурних текстів, що моделюють спільні й відмінні ситуації власне ідентифікації і характеристики носіїв імені – представників американського й українського соціумів; *методика дискурсологічного аналізу* – функціонально-семантичного навантаження антропонімів у різних типах дискурсів (художньому, фразеологічному, комп’ютерному); на всіх етапах здійснювалися *кількісні підрахунки* зіставлюваного фактичного матеріалу.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що в роботі вперше виявлено еволюційний розвиток антропонімікону США й України, який відбувався за трьома нерівнозначними в хронотопному аспекті періодами: 1) дохристиянським (донаціональним), де мовний знак-антропонім був питомим апеллятивом з прозорою внутрішньою формою і виконував функції виокремлення та захисту; 2) християнським (національним), де мовний знак-антропонім був деетимологізованим запозиченням (з романо-германських і давньо-єврейських імен в американський антропонімікон і з візантійських – в український) і виконував функцію захисту та ідентифікації; постхристиянським (сучасним), де мовний знак почав виконувати функцію власне ідентифікації людини; встановлено 7 тематичних груп власних імен, характерних для сучасного американського антропонімікону і 4 – для українського; визначено спільну генеалогічну основу антропонімів у творах сучасних американських та українських письменників-фантастів (християнські за походженням імена, символи обох етнокультур, аксіологічно марковані оказіональні імена, інтертекстуальні імена), які корелюють з антропонімами як компонентами фразеологізмів. Вперше проаналізовано формомоделі номінативної ідентифікації учасників комп’ютерного дискурсу: 14 формомоделей ніків користувачів-американців і 18 – українських користувачів.

Теоретичне значення дисертації пов'язане із поглибленням основних положень зіставної ономастики (когнітивно-ономасіологічний принцип вивчення антропонімів), з систематизацією етнолінгвістичних і соціокультурних параметрів, за якими визначається вплив позамовних чинників на еволюцію і функціонування як світового, так і національного антропонімікону.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування у викладанні навчальних дисциплін: “Порівняльна типологія англійської та української мов” (розділ “Семіотична і глобальна класифікація лексикону”), “Сучасна українська літературна мова” (розділ “Лексикологія”), “Лексикологія англійської мови” (розділ “Структурно-семантичні особливості власних назв”), “Лінгвокраїнознавство” (розділ “Роль країнознавчої та лінгвокраїнознавчої компетенції в реалізації адекватного спілкування і взаєморозуміння представників різних культур”), у процесі підготовки спецкурсів із міжкультурної комунікації. Фактичний матеріал може стати у пригоді при укладанні англо-українського ономастичного словника.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в доповідях на шести міжнародних наукових конференціях: “Міжкультурна лінгвістика та формування іншомовної комунікативної компетенції” (Київ, 2006 р.), “Проблеми зіставної семантики” (Київ, 2007 р.), “Мова і культура” (Київ, 2008 р.), “Діалог мов і культур” (Київ, 2009 р.); “Сучасні дослідження з іноземної філології” (Ужгород, 2010 р.); “Пріоритети сучасної іноземної філології” (Бердянськ, 2010 р.), одній всеукраїнській науковій конференції: “60 років ЮНЕСКО: погляд у майбутнє” (Київ, 2007 р.), а також на щорічних науково-звітних конференціях Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, 2007–2010 рр.). Дисертаційна робота обговорювалася на засіданнях кафедри германського та порівняльного мовознавства Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Публікації. Проблематику, теоретичні і практичні результати дисертаційного дослідження викладено у восьми публікаціях: у шести статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України, та тезах доповідей двох наукових конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (204 найменування, з яких 63 – іноземними мовами), списку довідкової літератури (26 найменувань), списку джерел ілюстративного матеріалу (57 найменувань), семи додатків. Повний обсяг дисертації – 213 сторінок, основний зміст викладено на 175 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну дисертації, методи дослідження, охарактеризовано фактичний матеріал, теоретичне й практичне значення здобутих результатів, указано форми їхньої апробації і структуру роботи.

У першому розділі “Теоретико-методологічні засади вивчення антропонімів у сучасній ономастиці” обґрунтовано необхідність застосування семантичного принципу в дослідженні лінгвістичної природи власних назв-антропонімів, виявлено їхню номінативну специфіку як соціальних знаків, проаналізовано конотативну семантику антропонімів як маркерів художнього дискурсу, визначено лінгвокультурні джерела мотивації антропонімів у фразеологічному дискурсі, встановлено типи формоделей антропонімів у комп’ютерному дискурсі, розроблено методику зіставлення антропонімів США й України в діахронії і синхронії.

Відкритість проблеми про семантичний статус онімів (В. Ужченко, Р. Рієгіні) сприяла формуванню трьох підходів до визначення номінативної природи власних імен: *репрезентативного, змістового і мовно-мовленнєвого*.

Одні дослідники (О. Березович, В. Мокієнко) вважають, що культурні конотації, які тривалий час відзначаються стабільністю в межах певної мови, сприяють формуванню символіки в оніма, тимчасом прихильники парадигматичної асемантичності онімів (Р. Охштаг, Л. Степанова) уточнюють, що з безпоянтового знака на рівні мови онім перетворюється на апелятив у різних типах дискурсів.

Коментуючи ці твердження в рамках трьох підходів, варто зазначити, що представники *репрезентативного підходу* (Н. Арутюнова, Ж. Вандрієс, Ю. Маслов, О. Функе) наполягають на вторинній функції власних імен по відношенню до загальних, насамперед на функції репрезентації; прихильники *змістової* сторони онімів вважають, що власні назви мають лексичне значення і навіть є більш змістовними, ніж загальні (О. Есперсен); натомість третій осередок науковців (М. Комлев, В. Ніконов, Л. Щетинін) пояснює специфіку семантичної природи онімів залежно від їхнього розгляду на *мовному і мовленнєвому* рівнях.

Найбільш прийнятною для концепції дисертаційної роботи є думка вчених про повноправний, хоча і специфічний (екстралінгвальний) статус онімів.

Проблема ускладнюється, коли йдеться про такий клас онімів, як *антропоніми*, адже дискусія про наявність/відсутність у них лексичного значення є особливо гострою, про що свідчить навіть сам термін, що сягає античності: питання про “власність” може стосуватися лише особи, а не будь-якого іншого об’єкта, і фактично власні імена – це і є особові імена (О. Суперанська).

З огляду на останній фактор, під *антропонімом* розуміємо будь-яке власне ім’я людини (або групи людей), зокрема й ім’я, по-батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім, криптонім (таємне, зашифроване ім’я), андронім (найменування дружини прізвищем чоловіка), гінеконім (найменування чоловіка прізвищем матері або дружини), патронім (найменування людини від імені чи прізвиська батька або предків) (О. Селіванова), семантика яких визначається їхнім закріпленням за конкретним членом соціуму.

Особливості семантизації власних імен зумовлені генетично: загальне ім’я реалізує своє значення в різних типах дискурсів, нівелюючи його лексико-семантичні варіанти. У процесі функціонування антропоніми накопичують всі

непрямі номінації свого референта (які можна розглядати як нові лексико-семантичні варіанти), що формують семантичну структуру власного імені в конкретному дискурсі. Це означає, що антропоніми як соціально-мовна юридично закріплена категорія утворюють *антропонімічну систему* (далі – антропонімікон), яка є динамічною і складається з тих дискурсів, в яких функціонують антропоніми, з одного боку, як своєрідні культурно-історичні мовні індекси (соціум), а з іншого, – як згорнуті тексти, що декодуються в умовах конкретних дискурсивних практик.

Антропонімікон у кожному соціумі має свої особливості, що зумовлює актуальність вивчення антропонімів у зіставно-типологічному аспекті і потребує розробки ефективної методики їхнього зіставлення в неблизькоспоріднених мовах.

Зіставлення антропонімів США й України відбувалося в 3 етапи. На *першому етапі* за допомогою зіставно-типологічного методу здійснено інвентаризацію антропонімів відповідно до антропонімічних формул англо-американської і української лінгвокультур. Паралельно із залученням методики компонентного аналізу визначалася специфіка семантичної структури антропонімів як мовних знаків та як згорнутих національно-культурних текстів, що моделюють спільні й відмінні ситуації власне ідентифікації й характеристики носіїв імені – представників американського й українського соціумів, так і антропоніматорів художнього і фразеологічного дискурсів. *Другий етап* спрямовувався на встановлення генеалогічної основи власних імен американців і українців, спираючись на прийоми внутрішньої і зовнішньої реконструкції. *Третій етап* передбачав виконання процедури лінгвістичного моделювання антропонімів для визначення формоделей номінативної ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу – представників американського й українського суспільств.

У другому розділі “Генеалогічна основа сучасного антропонімікону США й України” здійснено зіставлення сучасних антропонімічних систем США та України; виявлено спільні й відмінні культурно-історичні та соціолінгвістичні фактори впливу на їхнє становлення і розвиток.

У генеалогічному аспекті еволюційний розвиток антропонімікону США й України відбувався за трьома нерівнозначними в хронотопному аспекті періодами (табл. 1):

1) *дохристиянським*, який сприяв первинному осмисленню антропонімів як знаків – питомих апелятивів із прозорою внутрішньою формою, що виконували функції виокремлення та захисту;

2) *християнським*, де мовний знак-антропонім був дестимологізованим запозиченням і виконував функцію захисту та ідентифікації;

3) *постхристиянським*, коли мовний знак почав виконувати функцію власне ідентифікації людини, а існування відбувається під впливом соціальних, політичних, культурних, релігійних тощо факторів.

Таблиця 1

Генеалогічна основа антропонімікону США й України

Первинні антропоніми як знаки ідентифікації людини										
Дохристиянський (донаціональний) період										
Тотемізм, зооморфізм, натуроморфізм										
Культ предків										
США					Україна					
Імена корінних американців (індіанців):					Язичн. імена	Нехрист. родинні імена	Княжі імена			
натуроморфні		зооморфні								
Християнський період										
Світовий антропонімікон/національний антропонімікон										
Імена канонізованих людей										
США					Україна					
Давньоанглійські					Візантійські імена (крім давньогрец.)					
Одно-		Багатотематичні			Давньоримські		Давньоєврейські			
Середньовічні										
Давньоєвр. зі Старого Заповіту		Імена каноніз. святих	Імена на основі латин. коренів		Германські					
Постхристиянський період – до сучасного антропонімікону										
Сучасний американський антропонімікон					Сучасний український антропонімікон					
Андронімна група імен	Імена на честь відомих людей	“Корпоративні імена”	Міфологічні імена	Релігійні та етнічні імена	Імена слов'янського походження	Новоутворені імена з різними семами	Християнські імена слов'ян. антропонімікону	Напіветнічні імена українських регіонів	Започинені імена епохи глобалізації	Новоутворені імена
Фактори впливу на формування сучасного антропонімікону										
Мода										
Релігія										
Асоціації										
Культурні- та фонетико-психологічні фактори (повернення до національних традицій)										
Уникнення імен зі сталих висловів										
Глобалізація										

У дохристиянський період основу іменування становили: а) тотемістичні уявлення людини, що відображали її зв'язок із природою та б) відображення культу предків. В англomовних культурах наявні антропоніми, засновані на апелюванні *wolf*, які і на сьогодні є поширеними для найменування людей. У таких іменах внутрішня форма є прозорою: *Adolph* masc. proper name, from O.H.G. *Athalwolf* “noble wolf” from *athal* “noble” + *wolf* “wolf”, тобто “шляхетний вовк”. Відлунням як тотемізму, так і культу предків є наявність в імені представника українського соціуму форми по батькові на зразок *Михайлівна*.

Християнський період в іменуванні людини виникає завдяки культурному обміну п'ятьох єпархій: Єрусалимської, Літвійської, Олександрійської, Візантійської та Римської. У цих єпархіях люди, що сприяли утвердженню християнських ідей, після смерті були канонізовані. Їхні імена першими увійшли до ономастичної системи християнства: *George/Георгій*, *Michael/Михайло*.

Перші християнські імена в семному складі містили важливі для життєвого досвіду людини ‘явища’, ‘артефакти’ ‘складові духовної культури’. Ці імена класифіковано у 3 групи: 1) імена, що безпосередньо пов'язані із Богом: *John (Shawn)/Іван (Іоанн)*, *Benedict/Бенедикт*; 2) імена на позначення соціального статусу людини: *Stephen/Степан*, що походить від д.-гр. *Στέφανος* “вінець”, “корона”, лат. *Stephanus*; 3) імена на позначення моральних якостей людини: *Benjamin/Беніамін (Бін'ямін)*. За легендою, в цьому імені відображено наслідки однієї події. У перекладі з д.-євр. (іврит *יְהוֹנָתָן*) воно означає “син скорботи”. Натомість етимологічний словник англійської мови (Online Etymology Dictionary / Ed. by Douglas Harper, 2001) дає свідчення, в яких актуалізується інша сема з позитивною оцінкою ‘син півдня, син правої руки’. Це ім'я утворилося від *ben* ‘син’ + *yamin* ‘права рука’, а також ‘південь’ у культурах, що орієнтуються на Схід. Етимологи спираються, з одного боку, на суто мовний чинник: араб. *yaman* ‘права рука, права сторона, південь’, *yamana* ‘він був щасливий, освітив, він повертався праворуч’, а з іншого, – на культурну символіку “правого” в усіх народів як ‘сприятливого’, ‘правильного’.

Перші християнські жіночі імена за семантикою були пов'язані переважно зі значенням “ясковості”, “привабливості”: *Helen/Олена*, *Margaret/Маргарита*.

Постхристиянський період складається зі світового антропонімікону і власне національних антропонімів.

Світовий антропонімікон формувався на основі імен, у внутрішній формі яких зберігся семний компонент ‘людина’, ‘захист’, а для чоловіків додавалася ще й сема ‘мужність’, наприклад, *Alexander/Олександр*, *Andrew/Андрій*. Перше походить від д.-гр. коренів *ἀλέξω* “захищаю” та *ἀνδρός* “чоловік”. Проте в англomовній лінгвокультурі наявний такий його ЛСВ, як “a kind of cocktail” [ED]. Ім'я *Andrew/Андрій* *Andrew/Андрій* має грецьке походження *Ἀνδρέας* ‘мужній’, ‘хоробий’, ‘сильний’. В англійську мову воно було запозичено з лат. або д.-фр. (from L. *Andreas*, from Gk. *Andreas*, from *andreios* ‘manly’ from *aner* (gen. *andros*) ‘man’, *Andreu* – Fr. *André*).

Витоки національного американського антропонімікону сягають імен корінних Американців (індіанців) та британської лінгвокультури.

У лінгвогенеалогічному аспекті американські власні імена класифіковано у три групи: 1) *дохристиянські імена* (переважно імена корінних американців (індіанців), незалежно від племені, більшість з яких походять з явищ природи, наприклад, *Nodin* (Native American) The wind. Variation: Noton “вітер”; *No-Pawalla* (Native American: Osage) Fear of thunder “той, хто боїться грози”. Особливістю цього періоду антропонімікону є той факт, що в багатьох племен ім'я давалося не лише при народженні, а й на різних етапах життя людини: дитинства, одруження, особливих досягнень у житті. Зрештою, корінні американці протягом життя мали 10 імен. Проте згодом імена корінних індіанців було офіційно змінено на християнські імена на зразок *Джон* і *Мері*; 2) *християнські імена* в своїй основі містять давньоанглійські імена (*Beald, Leofwin, Wigfrith, Frithuwulf*); середньовічні імена: а) д.-свр. зі Старого Заповіту (*Abigail* ‘батько зрадів’, *Abraham* ‘батько багатьох’, *Adam* ‘червоний’, *Bathsheba* ‘зваблива’, *David* ‘друг’); б) імена канонізованих святих (чоловічі: *James, Philip, Simon, Mark*, жіночі: *Agnes, Catherine, Margaret*); в) імена, утворенні батьками на основі латинських коренів (*Beata* ‘щаслива’, *Desiderius* і *Desideratus* ‘бажаний’, *Deodatus* ‘даний Богом’); г) германські (*Free-gift, Dust, Ashes, Delivery, More-fruit, Discipline, Thankful, Praise-god*); 3) *імена сучасних американців* відображають дві тенденції: а) збереження національних традицій іменування людини і б) наречення дітей іменами відомих кінозірок, героїв детективних серій і коміксів, політиків тощо.

Сучасний антропонімікон США складається з 7 тематичних груп імен:

1. Андроніми, коли жінок називають чоловічими іменами: *Blair, Blake, Brett, Casey, Drew, Michael, Sam, Taylor, Tyler, Whitney*, найпоширенішими з яких є *Glenn, Shannon, and Michael*. Це пояснюється тим, що серед християнських імен завжди існували антропонімі гендерні пари *John / Jan, Іван / Іванна*.

2. Імена на честь відомих людей, які не завжди є американцями за походженням або місцем проживанням: *Claude Monet, Edgar Allan Poe*.

3. “Корпоративні імена”, тобто імена, що сприяють кар’єрному зростанню: *James and William, Carol and Debbie*.

4. Міфологічні імена: *Aurora, Ceres, Diana, Flora, Fortuna, Juno, Latona*.

5. Імена, характерні для певної релігії, етнічної культури, передусім, мусульманські імена: *Kamal, Khalid, Mahmud, Mohammad, Numair, Rahman, Salih, Sharif, Tahir, Yasir, Zaim*.

6. Слов’янські за походженням імена: *Alexi, Dmitri, Feodor, Ivan, Konstantin, Nicolai, Oleg, Vladimir Yuri*, а також *Galina, Irina, Larisa, Lyudmila, Marina* супроводжуються формальними показниками на зразок ‘-slav’ або ‘-slava’, які сприймаються як суфікси *Slav* and *slaw* ‘славетний’.

7. Новоутворені імена із семами ‘коштовності’ *Amethyst, Amber, Diamond, Crystal*; ‘місяці року’ *April, December, March, June*; ‘квіти’ *Flower, Flora, Camelia*; ‘місця і країни’ *Dallas, Texas, Sidney, Columbia, Virginia*; ‘прізвище’ *Morgan, Smith, Barley*; ‘зооніми’ *Galegina, Hohots, Irateba*.

На формування сучасного американського антропонімікону впливають такі фактори: 1) мода (*David*), 2) релігія (*Mehmet*), 3) зв'язок із соціальною групою (*Benjamin, Alexandra*), 4) використання прецедентних імен (*Michael Douglas, George Washington*), 5) культурні та фонетико-психологічні фактори (*Charisma, Damask, Apple, December*), 6) бажання уникнути імен, що зустрічаються у сталих виразах (*Simple Simon, Jack of all trades*). Окрім того, простежується тенденція новонародженим у родинх корінних американців (індіанців) давати два імені, перше – сучасне ім'я *David, Michael, Edward*, а друге – індіанське: *Wahotkonk*: “чорний орел”, *Zotom* “той, хто кусає”.

Національний український антропонімікон включає *споконвічний фонд імен* – язичницькі імена: *Ждан, Нечай, Злість, Невдача*, імена представників династії Рюриковичів: *Ігор, Ольга, Рогволод, Аскольд* і *запозичення* – перші християнські імена, які з часом були адаптовані до народно-розмовного мовлення.

У лінгвогенезологічному аспекті українські власні імена скласифіковано у три групи: 1) язичницькі, або дохристиянські; 2) візантійські, або християнські; 3) імена сучасних українців.

Язичницькі українські імена скласифіковано у три групи: 1) власне язичницькі імена; 2) нехристиянські родинні імена; 3) княжі імена.

У давніх слов'ян мотиви вибору імен були універсальними (О. Суперанська) із семами ‘зовнішність’ *Беля, Чернуха, Уголек*, ‘фізичні характеристики’ *Малець, Малюк, Довгий*, ‘психічні особливості’ *Молчан*, ‘ставлення батьків до дитини’ *Ждан, Любим*.

Лінгвокультурна специфіка слов'янських княжих імен полягає в їхній соціальній функції – прославляти князівську верхівку. Вони мають різні джерела походження: 1) з д.-герм. мови: ім'я *Рюрик* – це зрусифікована форма д.-герм. імені *Хродрик*, утвореного від основ *хрод* ‘слава’ і *рик* ‘багатство, могутність’. *Ігор* – це російська адаптація скандинавського *Інгвар*, утвореного з імені скандинавського Бога достатку *Інге* і дієслівної основи *Варро* зі значенням ‘охоронятимуть’; 2) з д.-гр. або з д.-перськ. мов із семою ‘Бог, Божество’ у значеннях ‘єдиний Бог’, ‘Вищі позитивні начала’: *Богухвал, Богуслав*; 3) кальки з інших мов на зразок *Святослав* – утворено за типовими для д.-герм. іменування правилами: у першій частині повторює ім'я *Олег Хельге* ‘свято’, а друга частина включає переклад типової д.-герм. основи із семою ‘слава’; 4) напівкальки, коли християнські імена склалися зі слов'янських іменних компонентів: *Павлослав, Андрісвят, Любомар*’я; 5) імена, створені на власне слов'янському ґрунті: зі спеціальними маркерами: *Драгосвіт, Мирослав, Милослав, Верховод, Чудодей, Чорнобай, Косоглаз*, які підлягають процесу редукції в умовах родинного спілкування.

Християнські, або візантійські імена (крім давньогрецьких) сягають давньоримських і давньоєврейських імен, а також тих народів, з якими греки візантійської доби підтримували торговельні й культурні зв'язки. До візантійських імен належать, наприклад, популярні в Україні імена *Іван, Олексій, Михайло, Григорій, Петро, Федір, Ганна, Олена, Катерина*.

Сучасний антропонімікон України складається з 4 тематичних груп імен:

1. Християнські та слов'янські імена українського антропонімного простору: *Максим, Андрій, Роман, Дмитро, Юрій, Микита, Богдан, Світозар, Святослав, Михайло, Олександр, Назар, Денис, Анастасія, Софія, Вікторія, Анна, Марія, Вероніка, Юлія, Христина.*

2. Напіветнічні імена окремих українських територій, до складу яких увійшли угорські запозичення: *Йовшика, Пішта, Фері, Лона, Імрі, Тібор, Гіза, Жужа*, чеські: *Божена, Власта*, польські: *Юзик, Броня, Кася*, румунські: *Даць, Флорій, Думіка, Никанора, Ляна, Нуця*, німецькі: *Вілі, Руді, Герміна, Герта, Йоганка*. На Буковині наявні імена, не властиві іншим регіонам України: *Геофій, Дністрян, Донекий, Філомена, Арманія, Фонета*. Трапляються й молдавські імена: *Віоріка, Лівія, Родіка, Філінія, Манолія.*

3. Запозичені імена епохи глобалізації романо-германського походження: *Альберт, Альфред, Арнольд, Бернард, Еміль, Кароліна, Рейнгольд, Роберт, Жанна, Елеонора* та мусульманські імена тюркського походження: *Алія, Аслан, Руслан, Тимур, Соня, Фархад, Хасан.*

4. Новоутворені імена із семами, пов'язаними з новою, передусім революційною ідеологією: *Воля, Геній, Ера, Ідеал, Ідея, Новела, Свобода, Іскра.*

На формування сучасного українського антропонімікону впливають такі фактори: 1) мода (*Анастасія, Юлія, Назар*), 2) релігія (*Марія, Михайло, Яків*), 3) асоціації (*Юрій Гагарін, Андрій Шевченко*), 4) культурно-психологічна мотивація (*Алейна, Рафаель, Стерх*); 5) уникнення ідеологічно маркованих імен (*Параска, Сигізмунд, Адольф, Йосип*), 6) глобалізація (*Амін, Ахмет, Аббас*), 7) уникнення імен зі сталих висловів (*Не зівай, Химко, – на то ярмарок; Радуйся, Фесе, кіт сало несе! Радуйся вельми, бо вже перед дверми*).

Третій розділ “Антропоніми США й України в сучасних дискурсивних практиках” присвячений виявленню особливостей функціонування антропонімів у художньому, фразеологічному й комп'ютерному дискурсах.

У процесі спілкування вибір варіанта імені зумовлений типом дискурсивної практики, яка на мовному рівні аналогічна функціональним стилям.

Антропоніми в художній дискурсивній практиці є завжди асоціативними, незалежно від того, як реалізуються їхні кореляції. Вони можуть мати різну векторну орієнтацію в просторі й часі: 1) *вертикальну*, яка передбачає поєднання однойменних персонажів у вигляді “прихованої пам'яті”, що у свідомості носіїв мови співвідносяться з різними епохами й соціальними верствами; 2) *горизонтальну*, що зумовлює пояснення варіантного вибору імені в тексті.

Для аналізу художніх антропонімів було обрано науково-фантастичні твори, бо дослідники як провідну рису (Т. Волкодав) називають їхню національну маркованість, порівняно з іншими жанрами, пояснюючи це тим, що спершу цей жанр був заснований на давніх легендах, героїчних сказаннях, фольклорі. Наприклад, при виданні книг про Гаррі Поттера, редактор адаптував власні імена до національних культур тих країн, де перекладався твір.

Замість вигадування надзвичайних і фантастичних імен, американські й українські письменники-фантасти здебільшого використовують антропоніми, які властиві сучасному національно-культурному простору, оскільки це допомагає читачеві повірити, що фантастичне середовище є справжнім. Антропоніми з науково-фантастичних творів обох мових класифіковано за чотирма типами (табл. 2).

Таблиця 2

**Кількісна характеристика антропонімів США й України
у художньому і фразеологічному дискурсах**

Художні антропоніми	амер. науково-фантаст. твори	Фразеологізми з антропонім. компонентом		укр. науково-фантаст. твори	Фразеологізми з антропонім. компонентом	
Християнські за походженням	120	Релігія	45	94	Релігія	34
Символи етнокультур	250	Соціально марковані	47	190	Соціально марковані	94
Аксіологічно марковані okazіональні	70	Псевдо-антропоніми	8	137	Псевдо-антропоніми	20
Інтертекстуальні	60	Алюзивно-ремнівсцетні:		79	Алюзивно-ремнівсцетні:	
		глобальні	38		глобальні	18
		національні	25		національні	23
		літературні	37		літературні	11
Всього	500		200	500		200

Перший тип антропонімів – це *християнські за походженням імена*, які справляють враження реальності в художньому творі (англ. *Stephen*: My name is *Stephen* Leonard Jones and I am twenty-five years old and I have just come in a rocket from a planet called Earth and I am standing with my good friends Regent and Shaw by an old well on the planet Mars (R. Bradbury) / укр. *Андрій*: Придивіться уважніше, *Андрію*, і ви переконаєтесь, що ці плями викликані якимись структурними особливостями марсіанської поверхні. Оптичний обман, так би мовити (В. Бережний)).

Другий тип складають антропоніми, що є *символами американської та української етнокультури* (англ. *Tim*: *Tim* fidgeted. "The other day you called *Tim*, *Tim*, *Tim*. I didn't even hear. I said to myself, that's not my name. I've a new name I want to use" (R. Bradbury) / укр. *Кузьма*: Почувши Тамарин голос, *Кузьма* розплющив очі, повернув голову на подушці... (В. Бережний); *Севертека*, *Грицько*: *Севертека*

виділявся настирливим дотепуванням, через те ж і Севертекою став. Звуть його *Грицьком*, але, знайомлячись, він кожному переповідав анекдот: “Знаєте, як одна жінка говорила? *Севертеко*, *Севертеко*, чуєш, як смішно чоловіка звати – *Грицько*! Оце ж я й є”. От його й прозвали *Севертекою* (В. Бережний)).

Третій тип утворюють антропоніми, які є *аксіологічно маркованими* *оказіональними новотворами* (англ. *Zindrome: Zindrome!* – he finally called out. The robot slowed his movements to a statue-like immobility to accommodate his master. A feather duster protruded from his right limb (R. Zelyazny); / укр. *Ненажеро*: Чуєш, *Ненажеро*, з нами не розмовляють, – пропищав бегемот. Крокодила, виявляється, звали *Ненажерою*. – Що ж, цілком резонно. Вони, бачте, велике цабе. Ми для них, бачте, не компанія, нижчий сорт, так би мовити. Насурмонились, мов гиндики, і стоять. Теж мені диво! (В. Бабенко)).

Четвертий тип антропонімів становлять *інтертекстуальні імена* публічних людей, учених, літературних персонажів (англ. *Clark Gable* – відомий актор, предстваник спохи: But all she wanted to see was a fifty-year-old film of *Clark Gable* (R. Bradbury); *Ulysses, Dante*: “I felt like *Ulysses* in Malebolge – with a terza-rima speech in one hand and an eye out for *Dante*” (R. Zelazny) / укр. *Фішпер*: Це якийсь феномен... Пам’ять у нього...Та він би й *Фішпера* переграв... Рахує варіанти блискавично (В. Бережний)).

Джерелами мотивації художніх антропонімів з науково-фантастичних творів є фразеологізми з антропонімним компонентом семантики. На відміну від художнього дискурсу, де антропонім є асоціативним, у фразеологічному дискурсі мають місце не асоціації з історичними особами та іншими персонажами, а образність ґрунтується на імені, яке переосмислено.

Мотивація фразеологізмів, що мають біблійне походження, спирається на християнство й ідеї Старого Заповіту. Так, антропонім *Адам* є компонентом фразеологізмів: англ. *As old as Adam*; укр.: *ветхий Адам*. Навні й імена апостола *Петра*: англ. *Peter's penny*; укр. *Не йде до Петра, іно до Різдва*.

З другою групою художніх антропонімів перехреснюються такі фразеологізми, у складі яких є етнокультурні символи-антропоніми *Кузьма*, *Грицько*, що є безеквівалентними: *вискочити як Кузьма з конопель*; діал. *вискочити як Грицько з конопель*; *Не для Гриця паланиця*.

Корелятивами третього типу науково-фантастичних антропонімів є англ. *Bess o'Bedlam; Jack (Tom)o' (of) Bedlam; Sleep at Mrs. Green's/with Mrs. Green*; укр. *Ланша Іванівна*; діал. *Баба Пухтя*.

Четвертий тип антропонімів співвідноситься з алюзивно-ремінісцентними фразеологізмами, мотиваційною базою яких є знання літературних творів, усної народної творчості, міфів, прецедентних для американської й української етнокультур. Виявлено 3 підгрупи таких феноменів: 1) глобально прецедентні (*Дон-Кіхот*, *Отелло*, *Наполеон Бонапарт*), 2) національно прецедентні (феномени, які використовуються в одній країні) і 3) літературно прецедентні (персонажі, які не є загальнонаціональними, але популярні в соціальних, професійних, вікових чи інших групах).

До першої підгрупи належать фразеологізми з іменами, що походять з античних часів. Тут наявна міжмовна асиметрія, яка пов'язана з актуалізацією / неактуалізацією в свідомості мовців прецедентної інформації. Наприклад, лінгвоспільнога актуалізувала інформацію: англ. *The feast of Lucullus = feast of fat things* – лукуллів бенкет, за ім'ям давньоримського багатія Лукулла, відомого своєю розкішно – “багате, щедре частування”; укр. *лукуллівський бенкет*; англ. *A Pyrric victory* – “перемога за будь-яку ціну” (король Піррус завдав поразки римлянам в 279 році до н.е., але з величезними втратами); укр. *Пірова перемога*.

Другу підгрупу складають імена осіб, відомих у межах одного з мовно-культурних просторів. В англійській мові у складі фразеологізмів представлені імена особистостей, які жили в різні історичні періоди: англ. *Jammed like Jackson*. В українському аргі знаходимо приклади переосмислення імені і прізвища реальної історичної постаті: *Од Богдана до Івана не було гетьмана*.

Третю підгрупу становлять власне літературні персонажі: в англійській мові функціонує прецедентне ім'я *Uncle Tom* “негр, латиноамериканець чи азіат, який ‘продався’ білим”. Джерелом вислову став роман Гарріет Бічер-Стоу “Хатина дядька Тома” (1851–1852). *Father Knickerbocker* – амер. “місто Нью-Йорк”, Нікербокер, так жартівливо називають Нью-Йорк, за ім'ям героя гумористичної книги В. Ірвінга “*Knickerbocker's History of New York*”. Нікербокер – голландське прізвище, яке часто траплялося серед перших поселенців. В українському мовно-культурному просторі функціонують одиниці на зразок *баба Палажка і баба Параска*. Персонажі оповідань І. С. Нечуя-Левицького “*Не можна бабі Парасці вдержатись на селі*”, “*Благословіть бабі Палажці скоропостижно вмерти*”, “*Біда Парасці гришні*” та “*Біда бабі Палажці Солов'їсі*”.

У добу глобалізації і Всесвітньої павутини особливого значення набуває комп'ютерний дискурс, де активно функціонують елементи антропонімів науково-фантастичного і фразеологічного дискурсів

Специфіка процесу комунікації в мережі Інтернет полягає у тому, що учасники діалогу можуть залишатися анонімними, змінювати імена, вигадувати їх тощо. Для ідентифікації учасників комунікації використовуються, так звані *ніки* (*нікнейм*), під якими розуміють мережеве ім'я – псевдонім користувача в Інтернеті, звичайно в місцях спілкування (у чаті, форумі, блозі). Цей термін утворився від англійського слова *nickname*, що первісно означало “прізвисько”.

Найчастіше в основу ніків покладено власне ім'я або прізвище, а також імена міфічних персонажів, літературних героїв, публічних осіб, фразеологічних антропонімів. Проте цей термін остаточно ще не сформувався у своєму значенні. У комп'ютерному дискурсі він синонімічний із термінами *логін*, *обліковий запис*. З ономастичних позицій він межує з *прізвиськом* (кличкою), *псевдонімом*, *автонімом*.

З одного боку, термін *нік* входить до складу власне антропонімікону, з іншого, – до комп'ютерної термінології.

Вибрані ніки класифіковано за різними параметрами (табл. 3).

**Кількісна характеристика номінативних ідентифікації учасників
комп'ютерного дискурсу**

	Типи номінативних ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу	США	Україна
1.	Латинографічно оформлені імена	50	17
	Російськографічно й українографічно оформлені імена	–	45
2.	Латинографічно оформлені імена з додаванням різноманітних елементів	40	50
3.	Трансформовані латинографічно оформлені імена	25	20
4.	Латинографічно оформлені імена з додаванням колажних елементів у формі цифр, які віддзеркалюють час або створення електронної адреси, або містять елементи дати народження	15	25
5.	Латинографічно оформлені імена з елементами топонімами	14	20
6.	Латинографічно оформлені імена з елементами редуплікацій	11	9
7.	Латинографічно оформлені імена з додаванням аксіологічно маркованих елементів, що вказують на певні якості користувача	26	23
8.	Латинографічно оформлені апелятиви англійської мови у функції власних імен	20	7
	Російськографічно і латинографічно оформлені апелятиви у функції власних імен	–	5
9.	Латинографічно оформлені апелятиви англійської мови з грою слів або редуплікацією	55	16
	Латинографічно оформлені англомовні або російськомовні апелятиви з грою слів або редуплікацією	–	10
10.	Англомовні апелятиви (іноді з додаванням колажних елементів)	11	8
	Латинографічно оформлені російськомовні і україномовні апелятиви (іноді з додаванням колажних елементів)	–	20
11.	Комп'ютерні жаргонні або "стьобові" імена	78	42
12.	Алюзії на імена історичних осіб та героїв художніх творів, політиків	10	6
13.	Неспрозорі імена	8	63
14.	Нікі, що складаються тільки з цифр	6	45
15.	Нікі, в основу яких покладено реальні англомовні фрази	50	3
16.	Англомовні апелятиви (з додаванням різноманітних елементів)	28	10
17.	Іншомовні імена	5	12
18.	Імена відомих персонажів або торговельних марок	15	8
	ВСЬОГО	467	464

Американське суспільство належить до найактивніших користувачів Інтернету: на сайті після статті може бути до 9-10 тис. коментарів користувачів під різними ніками, натомість в Україні – це становить незначну кількість: від 20 до 200 коментарів.

Типи номінативних ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу відображають такі тенденції: 1) переважно це латинооформлені слова; 2) в основу ніків покладено як власне антропоніми, так і апелятиви. За змістом нікі виконують ономастичну функцію, за формою – це власні реальні або вигадані імена, або (англомовні) апелятиви, що виконують їх роль. Специфікою ніків є те, що вони колажні за формою, до їх складу часто включаються цифри.

Загальні результати дослідження дозволяють зробити такі висновки:

Теоретико-методологічна концепція дисертаційного дослідження ґрунтується на таких положеннях: 1) антропонім як лінгвістичний знак підпорядковується законам функціонування мови як семіотичної системи; 2) ім'я, здобуваючи онтологічний статус у соціумі, стає представником людини-особистості в соціальному середовищі, перетворюючись на соціальний знак; 3) лінгвістична природа власного імені – це тривірна залежність онімного знака, яка виникає внаслідок зумовленості останнього характером денотата, специфікою сигніфікативності можливостями конкретної мови; 4) на денотативному рівні антропонім виконує функцію ідентифікації, на сигніфікативному – набуває національно-культурної семантики, на власне мовному – становить формомодель мовного знаку; 5) у різних дискурсивних практиках антропоніми накопичують всі непрямі номінації свого референта, що формують семантичну структуру власного імені в конкретному дискурсі.

Розроблена комплексна методика зіставлення антропонімів США й України виявилася ефективною при визначенні закономірностей і відмінностей у культурно-історичних і соціолінгвістичних факторах їхнього походження і розвитку.

Еволюція антропонімікону США й України відбувалася за трьома нерівнозначними в хронологічному аспекті періодами: 1) дохристиянським, який сприяв первинному осмисленню антропонімів як знаків – питомих апелювативів із прозорою внутрішньою формою, що виконували функції виокремлення та захисту; 2) християнським, де мовний знак-антропонім був деетимологізованим запозиченням і виконував функцію захисту та ідентифікації; 3) постхристиянським, коли мовний знак почав виконувати функцію власне ідентифікації людини, а іменування відбувалося під впливом соціальних, політичних, культурних, релігійних тощо факторів.

Постхристиянський період – це перш за все становлення національних антропоніміконів.

У лінгвогенеалогічному аспекті національний антропонімікон США складається з трьох шарів імен: 1) дохристиянські імена (переважно імена корінних американців (індіанців); 2) християнські імена (давньоанглійські, імена канонізованих святих, імена, утворені батьками на основі латинських коренів, германські); 3) сучасні імена.

Сучасний антропонімікон США складається з 7 тематичних груп імен: 1) андроніми, 2) імена на честь відомих людей, які не завжди є американцями за походженням або місцем проживання; 3) “корпоративні імена”; 4) міфологічні імена; 5) імена, характерні для певної релігії, етнічної культури, передусім, мусульманські імена; 6) слов’янські за походженням імена; 7) новоутворені імена.

Національний український антропонімікон включає споконвічний фонд імен (язичницькі імена, імена представників династії Рюриковичів) і запозичення (перші християнські імена, адаптовані до народно-розмовного мовлення).

У лінгвогенеалогічному аспекті національний антропонімікон України складається з трьох шарів імен: 1) язичницькі, або дохристиянські (власне

язичницькі, нехристиянські родині, княжі); 2) візантійські, або християнські (крім давньогрецьких, сягають давньоримських і давньоєврейських імен, а також тих народів, з якими греки візантійської доби підтримували торговельні й культурні зв'язки); 3) сучасні імена.

Сучасний антропонімікон України складається з 4 тематичних груп імен:

1) християнські та слов'янські імена українського антропонімного простору, 2) напівстичні імена окремих українських територій, 3) запозичені імена епохи глобалізації, 4) новоутворені імена.

На формування обох антропоніміконів впливають такі соціальні фактори:

1) мода, 2) релігія, 3) зв'язок із соціальною групою, 4) асоціації з відомими історичними або культурними діячами, тобто використання прецедентних імен, 5) культурні та фонетико-психологічні фактори, 6) бажання уникнути імен, що зустрічаються у сталих виразах. При цьому незначна розбіжність спостерігається в пріоритетах, зокрема, більш сильний вплив релігії у США.

Американські й українські антропоніми мають як спільні, так і відмінні особливості їхнього функціонування в науково-фантастичному, фразеологічному й комп'ютерному дискурсах. Антропоніми художнього дискурсу представлені 4 типами: 1) християнськими за походженням іменами; 2) етноунікальними символами; 3) оказіональними іменами; 4) інтертекстуальними концептами. Художні антропоніми корелюють з їхніми відповідниками у фразеологічному у дискурсі. У комп'ютерному дискурсі антропоніми використовуються і як соціальні знаки, і як художні й фразеологічні маркери, утворюючи специфічні формоделі ідентифікації його учасників.

Сучасний український антропонімікон є більш стабільним та консервативним, порівняно з американським, який, завдяки мультикультурності, характеризується дифузністю й динамічністю.

Перспективи подальших досліджень полягають у зіставленні інших видів ономастичної лексики з позицій їхньої генези та сучасного стану в різноструктурних мовах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Алексеева О. М. Власні назви в англomовному художньому дискурсі та проблеми їх перекладу / О. М. Алексеева // Мова і культура : науковий журнал. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2007. – Вип. 10. – Т. 2. – С. 272–278.

2. Алексеева О. М. Антропонімікон фразеологічних систем у лінгвокультурологічному аспекті (на матеріалі англійської та російської мов) / О. М. Алексеева // Психолого-педагогічні проблеми освіти і виховання в умовах глобалізації та інтеграції освітніх процесів : тези доповідей наукової конференції кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2007. – С. 187–189.

3. Алексеева О. М. Проблема вивчення власних назв в англomовному дискурсі / О. М. Алексеева // Матеріали звітно-наук. конференції “Мови і соціум”. – К. : Мир, 2008. – С. 62–64.

4. Алексеева О. М. Профілювання власних назв в українському художньому дискурсі / О. М. Алексеева // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – Вип. 24. – Ч. 1. – С. 3–8.

5. Алексеева О. М. Функціонування антропонімів у художніх творах жанру фентезі / О. М. Алексеева // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 26. – Ч. 1. – С. 7–11.

6. Алексеева О. М. Антропонімічний корпус жанру фентезі в зіставному аспекті (на матеріалі англійських та українських художніх творів) / О. М. Алексеева // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. статей. – Вип. 9. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – С. 467–472.

7. Алексеева О. М. Типи номінативних ідентифікацій учасників комп'ютерного дискурсу / О. М. Алексеева // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Серія 9 “Сучасні тенденції розвитку мов”. – Вип. 3. – С. 3–7.

8. Алексеева О. М. Сучасна антропонімічна система США як синтез історичних, соціальних, культурних та лінгвістичних факторів / О. М. Алексеева // Сучасні дослідження з іноземної філології : зб. наук. праць. – Вип. 8. – Ужгород : TIMPANI, 2010. – С. 17–26.

АНОТАЦІЇ

Алексеева О. М. Лінгвістична генеза та сучасний стан антропонімів США й України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2011.

У дисертаційному дослідженні запропоновано новий підхід до зіставно-типологічного вивчення антропонімікону США й України; розроблено комплексну методику зіставлення антропонімів в англійській та українській мовах; проаналізовано дохристиянський, християнський і пост християнський світовий антропонімікон в історико-культурологічному плані; здійснено інвентаризацію антропонімів відповідно до антропонімічних формул англо-американської й української лінгвокультур; виявлено особливості семантичної структури антропонімів як мовних знаків та як згорнутих національно-культурних текстів, що моделюють спільні й відмінні ситуації власне ідентифікації й характеристики як носіїв імені – представників американського й українського соціумів, так і антропономінаторів різних дискурсивних практик (художніх, фразеологічних, комп'ютерних); встановлено спільні закономірності й відмінності сучасних національних антропоніміконів США й України;

Ключові слова: генезалогічна основа, сучасний стан, антропонімікон, антропоніми США й України, дохристиянський, християнський, постхристиянський етапи, дискурсивні практики.

Алексеева О. Н. – Лингвистический генезис и современное состояние антропонимов США и Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.17 – сравнительно-историческое и типологическое языкознание. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2011.

Диссертация посвящена сопоставительному исследованию генеалогической основы и современного состояния антропонимикона США и Украины.

В диссертационной работе предложен новый подход к сопоставительно-типологическому изучению антропонимических систем США и Украины; разработана и апробирована методика сопоставления американских и украинских антропонимов, проводившаяся в 3 этапа. На первом этапе при помощи сопоставительно-типологического метода осуществлена инвентаризация антропонимов от плана выражения к плану содержания, и наоборот, в соответствии с антропонимическими формулами англо-американской и украинской лингвокультур. Параллельно с привлечением методики компонентного анализа определялась специфика семантической структуры антропонимов как языковых знаков и как свёрнутых национально-культурных текстов, которые моделируют общие и различные ситуации собственно идентификации и характеристики как носителей имени – представителей американского и украинского социумов, так и антропониматоров разных типов дискурсов (художественного и фразеологического). Второй этап был направлен на установление генеалогической основы американских и украинских личных имён, опираясь на приёмы внутренней и внешней реконструкции. Третий этап предусматривал проведение процедуры лингвистического моделирования антропонимов для определения моделей номинативной идентификации участников компьютерного дискурса – представителей американского и украинского обществ.

Разработанная методика сопоставления американских и украинских антропонимов оказалась наиболее эффективной при выявлении общего и различного в их происхождении, семантике и функциях.

Культурно-исторические источники антропонимики США восходят как к британской лингвокультуре, так и к новообразованной американской.

По генетическому признаку антропонимы США классифицированы в три группы: дохристианские, христианские и постхристианские (современные). В современной американской лингвокультуре прослеживается тенденция называть детей сценичными именами известных кинозвёзд, артистов, героев детективных сериалов. Данная тенденция позволила сделать вывод о том, что на формирование современного американского антропонимикона влияют следующие социальные факторы: мода, религия, связи с социальными группами, ассоциации с известными историческими или культурными деятелями, т. е. использование прецедентных имён, а также культурные и фонетико-психологические факторы.

Имена представителей украинской лингвокультуры по генетическому признаку также классифицированы в три группы: язычницкие личные имена, христианские личные имена и постхристианские (современные). В современном украинском обществе на выбор имени влияют те же факторы.

Антропонимическая система в двух лингвокультурах состоит из нескольких субсистем: литературно-художественной, фразеологической, компьютерной. Антропонимы художественного дискурса представлены 4 типами: 1) христианские по происхождению, 2) символы американской и украинской этнокультур, 3) окказиональные, 4) интертекстуальные.

Источниками мотивации художественных антропонимов являются фразеологизмы с антропонимным компонентом семантики. В компьютерном дискурсе активно функционируют антропонимы как социальные знаки, как маркеры художественного и компоненты фразеологического дискурсов, образуя специфические формомодели идентификации его участников.

Ключевые слова: генеалогическая основа, современное состояние, антропонимикон, антропонимы США и Украины, дохристианский, христианский, постхристианский этапы, дискурсивные практики.

Aleksieieva O. M. Linguistic genesis and up-to-date state of the anthroponyms in the USA and Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in Philology in speciality 10.02.17 – Comparative, Historical and Typological Linguistics. – M. P. Drahomanov National Teacher Training University, Kyiv, 2011.

The thesis outlines a new approach to contrastive and typological study of the anthroponymycon in the USA and Ukraine. The new complex methods of the anthroponyms comparison in English and Ukrainian languages were developed. The pre-Christian, Christian and post-Christian world anthroponymycon in the historical and cultural sense was analyzed; an inventory of the anthroponyms according to anthroponymical formula of English-American and Ukrainian linguistic cultures was done. The research revealed peculiarities of the semantic structure of the anthroponyms as linguistic signs and as the convolute national and cultural texts. That anthroponyms model the general and distinctive situations as an identification and characteristic of the bearers of the name (representatives of American and Ukrainian societies), and of the anthroponimators of different discourses (fictional, computer and phraseological). The common consistent patterns and diversities of up-to-date national American and Ukrainian anthroponymycons were determined.

Key words: genealogical basis, up-to-date state, anthroponymycon, American, Ukrainian anthroponyms, pre-Christian, Christian and post-Christian stages, discourses.

Підписано до друку 10.03.2011 р. Формат 60x90/16.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100. Зам. 20.

«Видавництво "Науковий світ"»®
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Боженка, 17, оф. 414.
200-87-13, 200-87-15, 050-525-88-77

